

**ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

Географічний факультет

Кафедра географії України та регіоналістики

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан

“ 04 ”

20 22 року

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

СТАЛИЙ (ЗБАЛАНСОВАНИЙ) РОЗВИТОК

Вид дисципліни (за компонентом ОП): вибіркова

Освітньо-професійна програма «Регіональний розвиток і просторове планування»

Спеціальність 106 «Географія»

Галузь знань 10 «Природничі науки»

Рівень вищої освіти другий магістерський

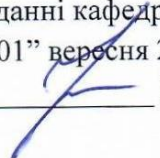
Назва факультету, на якому здійснюється підготовка фахівців за вказаними освітньо-професійними програмами географічний

Мова навчання українська

Чернівці 2022 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Сталий (збалансований) розвиток» складена відповідно до вимог її змісту та відповідає освітньо-професійній програмі «Регіональний розвиток і просторове планування», спеціальність 106 «Регіональний розвиток і просторове планування», галузь знань 10 «Природничі науки», затвердженої Вченою радою Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (Протокол № 3 від «28» лютого 2022 року).

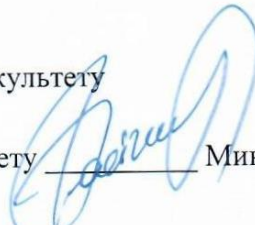
Розробники: Пасічник Микола Дмитрович, кандидат географічних наук, доцент кафедри географії України та регіоналістики.

Затверджено на засіданні кафедри географії України та регіоналістики
Протокол №14 від «01» вересня 2022 року
Завідувач кафедри Іван КОСТАЩУК

Погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Регіональний розвиток і просторове планування».

Гарант освітньої програми Мирослав ЗАЯЧУК

Схвалено навчально-методичною радою факультету
Протокол № 2 від «01» вересня 2022 року

Голова навчально-методичної ради факультету Микола ПАСІЧНИК

Мета і завдання курсу.

Метою дисципліни є вивчення основ комплексного географічного аналізу процесів сталого (збалансованого) розвитку території; науково методичних основ інтеграції трьох складових сталого (збалансованого) розвитку: економічного зростання, соціального розвитку, охорони та збереження навколишнього середовища.

Основні **завдання** вивчення дисципліни:

- формування чіткого і правильного розуміння процесів сталого (збалансованого) розвитку території;
- вивчення теоретичних основ зародження і формування необхідності впровадження заходів сталого (збалансованого) розвитку суспільства;
- розуміння особливостей розвитку процесів збалансованого розвитку суспільства;
- осмислення механізмів сталого (збалансованого) розвитку у контексті динамічних концепцій регіонального розвитку;
- розуміння економічних, соціальних, демографічних, екологічних проблем депресивних територій;
- вивчення відмінностей перебігу основних суспільно просторових процесів збалансованого розвитку;
- прогнозування можливих наслідків сталого (збалансованого) розвитку територій.

Результати навчання (компетентності).

У результаті вивчення курсу студенти повинні

Знати:

- суспільно-географічну сутність категорії «сталий (збалансований) розвиток»;
- специфічні риси системи «сталий (збалансований) розвиток»;
- особливості світового досвіду реалізації програми «сталого (збалансованого) розвитку»;
- особливості формування національної стратегії сталого розвитку в Україні;
- основні теоретико-методологічні проблеми географії та регіональні особливості стратегії сталого розвитку в Україні;
- головні закономірності глобальних проблем сучасності, глобалізації, глобалістики та їх вплив на регіональному та локальному рівнях через призму сталого розвитку;
- роз'яснювати сутність, чинники, класифікацію, закономірності розвитку природничо-суспільно-просторових процесів у системі «сталий (збалансований) розвиток»;
- розуміти функції, принципи і методи управління регіональним розвитком через призму стратегії сталого розвитку.

Вміти:

- виділяти галузеві та просторові елементи територіальної структури системи «сталого (збалансованого) розвитку»;
- застосовувати методи індикації та параметризації як засобу стратегії сталого (збалансованого) розвитку геопростору;
- нівелювати контрасти між центром і периферією;
- використовувати сучасні наукові здобутки географічної науки для отримання нових наукових результатів у галузі географії та регіоналістики, впроваджувати інноваційну діяльність;
- виявляти актуальні напрями досліджень територіальної організації суспільства,

досліджувати територіальну організацію суспільства на різних ієрархічних рівнях його життєдіяльності;

- володіти методами географічного моделювання і прогнозування, використовувати знання для оцінки і прогнозу трансформації територіальної організації та регіонального розвитку в геосистемах різних ієрархічних рівнів;

- аналізувати потенціал територій щодо здійснення того чи іншого виду господарської діяльності;

- дотримуватися морально-етичних аспектів досліджень, академічної доброчесності, професійного кодексу поведінки.

Універсальні компетенції. Здатність застосовувати базові знання фундаментальних наук в обсязі, необхідному для засвоєння програмного матеріалу курсу, розуміння і дослідження процесів системи «сталого (збалансованого) розвитку». Здатність навчатися та самонавчатися, бути сучасно освіченим, усвідомлювати можливість навчатися впродовж життя. Працювати самостійно, розробляти стратегії та керувати часом. Здатність скеровувати зусилля, поєднуючи результати різних досліджень та аналізу, представляти результат вчасно. Здатність бути критичним та самокритичним. Вміти реально оцінювати власні можливості, результати та шляхи їх досягнення при розробці проектів та вирішенні завдань. Здійснювати критичне осмислення регіональних проблем. Здатність знаходити, обробляти та аналізувати інформацію з різних джерел. Навички використання сучасних інформаційних технологій, картографічних та статистичних джерел інформації при плануванні розвитку регіонів. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні. Знання стандартів необхідних для наукового дослідження та публікування, включаючи критичну обізнаність та академічну доброчесність. Прагнення до забезпечення сталого розвитку суспільства та прагнення до збереження навколишнього середовища. Уміння мотивувати людей і досягати спільних цілей. Здатність виступати з усними повідомленнями, ставити запитання, дискутувати, працювати в команді, вести ділове спілкування в усній або в письмовій формі. Прагнення до збереження навколишнього середовища. Сприяти та пропагувати принципи охорони навколишнього середовища, збереження та раціонального використання природних умов та ресурсів. Здатність продовжити навчання з високим ступенем автономії.

Ключові компетенції. Базові уявлення про територіальну організацію суспільства. Розуміння причинно-наслідкових зв'язків розвитку та взаємодії природи і суспільства й уміння їх використовувати у професійній, соціальній, педагогічній діяльності. Здатність використовувати професійні знання з географії у мультидисциплінарних контекстах вивчення територій. Здатність використовувати теоретичні знання і практичні навички системного аналізу, географічного моделювання та прогнозування трансформації територіальної організації та регіонального розвитку.

Здатності працювати з проектами глобального розвитку з використанням системного підходу; демонструвати знання і розуміння наукових фактів, концепцій та теорій географічної глобалістики; застосовувати літературні, картографічні та статистичні методи; демонструвати творчий та інноваційний потенціал; розуміти і враховувати соціальні, екологічні, економічні міркування, що впливають на становлення світового порядку.

Опис навчальної дисципліни
Загальна інформація

Названа дисципліна - Сталий (збалансований) розвиток»												
Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість			Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			Кредитів	Годин	Змістових модулів	Лекцій	Практичних	Семинарських	Лабораторних	Самостійна робота	Індивідуальні	
Денна	1	2	4	120	2	15	-	15	-	60	-	залік
Заочна	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п (с)	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 1. Теоретичні основи дослідження стратегії сталого (збалансованого) розвитку території. Основні складові національної стратегії переходу до сталого розвитку.											
Тема 1. Вступ. Передумови формування засад сталого (збалансованого) розвитку.	11	2	2			15						
Тема 2. Роль ООН у визначенні засад сталого (збалансованого) розвитку	9	4	2			15						
Тема 3. Поняття системи і розвитку.	11	2	3			15						

Разом за ЗМ1	60	8	7			45						
Тема 4. Формування системи «суспільство-природа»	8	2	2			15						
Тема 5. Економічне зростання і сталий (збалансований) розвиток	11	2	2			15						
Тема 6. Екологічні проблеми у контексті сталого розвитку	10	3	4			15						
Разом за ЗМ 2	60	7	8			45						
Усього годин	120	15	15			90						

Семінарські заняття

№	Назва теми	Кількість годин	Кількість балів
1	Сталий (збалансований) розвиток держави: теорія, методологія, механізми забезпечення.	2	4
2	Реалізація принципів сталого (збалансованого) розвитку в забезпеченні економічної та екологічної безпеки держави.	2	4
3	Інформаційні технології в системі забезпечення сталого (збалансованого) розвитку.	2	4
4.	Енергетика в системі забезпечення сталого (збалансованого) розвитку держави.	3	4
5	Організаційно-економічні механізми та практична реалізація забезпечення сталого (збалансованого) розвитку держави .	3	4

6	Інвестиційна, інноваційна та соціальна вмотивованість сталого (збалансованого) розвитку соціально-економічних систем	3	4
	Всього	15	24

Самостійна робота

№ п/п	Назва теми	Кількість годин	Кількість балів
1	Ідея «людського розвитку» в контексті вивчення трансформаційних фаз новації сталого (збалансованого) розвитку суспільства	5	0,5
2	Екологічний аспект стратегії сталого (збалансованого) розвитку	5	0,5
3	Регіональна практика енергозбереження у реалізації проекту ЄС/ПРООН «місцевий розвиток, орієнтований на громаду»	5	0,5
4	Сталий (збалансований) розвиток громади як фактор регіонального управління	5	0,5
5	Фінансове стимулювання сталого (збалансованого) розвитку на рівні територіальних громад.	5	0,5
6	Досвід впровадження енергозберігаючих технологій в рамках міжнародних проектів розвитку	5	0,5
7	Правове забезпечення діяльності громади в сталому (збалансованому) людському розвитку України	6	0,5
8	Синергетичний вимір сталого розвитку суспільства	6	0,5
9	Механізм впливу громади на органи місцевої влади у сталому людському розвитку	6	0,5
10	Соціальний та соціетальний капітали сталого розвитку суспільства	6	1,0
11	Психологічні аспекти формування культури енергозбереження у студентів	6	0,5
	Разом	90	6

Методи навчання

У процесі вивчення дисципліни «Сталий (збалансований) розвиток» основними методами навчання виступають лекція та семінарські заняття. Важливе місце також відводиться самостійній роботі студентів.

На лекційних заняттях студентам розкривається науково-теоретичний зміст і практичне значення тем, які розглядаються. Лекційний матеріал завжди подається з поясненнями, у формі бесіди зі студентами. Також застосовуються наочні елементи навчання (ілюстрації, презентації).

Семінари дозволяють закріпити теоретичні знання, отримані на лекціях і у процесі самостійної роботи.

Самостійна робота студентів сприяє розвитку навичок критичного мислення та розкриття творчого потенціалу студентів. Вона припускає самостійне оволодіння необхідною інформацією та формування у студентів умінь самостійного аналізу курсу, що вивчається.

Методи контролю

Види та форми контролю

Формами поточного контролю є усна чи письмова (тестування, есе, реферат) відповідь студента та ін.

Форма підсумкового контролю: залік.

Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання можуть бути:

- контрольні роботи;
- стандартизовані тести;
- проекти (індивідуальні та командні проекти; дослідницько-творчі та ін.);
- аналітичні звіти;
- реферати;
- есе;
- розрахункові, графічні, розрахунково-графічні роботи;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- контрольні роботи;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Модульний контроль є необхідним елементом модульно-рейтингової технології навчального процесу. Модульна контрольна робота з навчальної дисципліни «Сталий (збалансований) розвиток» проводиться двічі на семестр, згідно розкладу модульних контролів визначених навчальною частиною в межах годин, які відведені на семінарські заняття. До початку модульної контрольної роботи студенти мають мати поточні підсумкові бали за семінари та самостійну роботу. Виконання модульних контрольних робіт передбачає виконання тестових завдань. Максимальна кількість балів одержаних під час контрольних робіт становить 10 балів. Студент, який не з'явився на модульні контрольні роботи (з поважних причин, підтверджених документально) має право повторно пройти контроль. Перескладання підсумкового модульного контролю студентами, які отримали рейтинговий бал за модульний цикл, що відповідає незадовільній оцінці, проводиться не пізніше двох тижнів після атестаційного. Позитивні оцінки з модульного циклу не підвищуються. Під час другого модульного підсумкового контролю викладач оголошує загальну кількість балів накопичених студентом. Якщо студент набрав 50 і більше балів, то залік може бути виставлений за результатами модульних контролів на момент оголошення результатів. У разі, якщо студент бажає поліпшити свою оцінку, він складає залік за всією програмою навчальної дисципліни. При цьому в підсумковій оцінці не враховуються накопичені бали.

Критерії оцінювання модульного циклу

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка: національна та ECTS	Критерії оцінювання
90-100	Відмінно А	Студент дає абсолютно правильні відповіді на теоретичні питання з викладенням оригінальних висновків, отриманих на основі програмного, додаткового матеріалу та нормативних документів. При виконанні практичного завдання студент застосовує системні знання навчального матеріалу, передбачені навчальною програмою.
80-89	Добре В	Студент повністю розкрив теоретичні питання на основі програмного та додаткового матеріалу. При виконанні практичних завдань студент застосовує узагальнені знання навчального матеріалу, передбачені навчальною програмою

70-79	Добре C	Студенту розкрив теоретичні питання, програмний матеріал викладено у відповідності до вимог. Практичні завдання виконані в цілому правильно, але мають місце окремі неточності.
60-69	Задовільно D	Студент розкрив теоретичні питання, проте при викладенні програмного матеріалу допущені окремі помилки. При виконанні практичних завдань студент припускається помилок, за рахунок недостатнього розуміння матеріалу.
50-59	Задовільно E	Студент неповністю розкрив теоретичні питання, відповідь містить суттєві помилки. При виконанні практичних завдань студент припускається значних помилок, а виконання завдань викликає значні труднощі.
35-49	Незадовільно FX	Студенту не розкрив теоретичні питання і не може виконати практичні завдання. Як правило такий студент виявляє здатність до викладення думки лише на елементарному рівні.
0-34	Незадовільно F	Студенту, який не виконав навчальну програму або якийсь елемент її складової, має фрагментарні знання, які не дозволяють розкрити теоретичні питання і виконати практичні завдання. Такий студент не може викласти свою думку навіть на елементарному рівні.

Семестровий контроль з дисципліни «Сталий (збалансований) розвиток» проводиться відповідно до навчального плану у вигляді семестрового заліку в терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеного робочою програмою дисципліни. Форма проведення семестрового заліку усна. Якщо студент набрав 50 і більше балів, то залік може бути виставлений за результатами модульних контролів на момент оголошення результатів. Критерії оцінювання доводяться до відома студентів на першому занятті. Підсумкова оцінка з дисципліни визначається викладачем з врахуванням балів, отриманих і за відповіді на додаткові питання. Причому під час відповіді враховується повнота розкриття питань; цілісність, системність, логічність, уміння формулювати висновки; логіка викладення, культура мови; аналітичні міркування, уміння робити порівняння і висновки.

Система оцінювання курсу

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
Зараховано	A (90-100)	відмінно
	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
Незараховано	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим повторним курсом

**Розподіл балів, які отримують студенти
(залік)**

Вид контролю	Модуль	Тема	Тестові завдання до лекційних занять	Самостійна робота	Семінарські заняття	Модуль контроль	Всього балів	
Поточний контроль		1.	2	1	4		7	
		2.	2	1	4		7	
		3.	2	1	4		7	
	Всього за модуль 1		6	3	12	9	30	
		4.	2	1	4		7	
		5.	2	1	4		7	
		6.	2	1	4		7	
	Всього за модуль 2		6	3	12	9	30	
	Всього за поточний контроль*			12	6	24	18	60
	Підсумковий контроль (залік)							40
Разом							100	

8. Основна література

1. Стратегія сталого розвитку: Підручник / [В.М.Боголюбов, М.О. Клименко, Мельник Л.Г., О.О. Ракоїд]. За редакцією професора В.М.Боголюбова і. – К.: ВЦ НУБІПУ, 2018. – 446 с.
2. Наукові засади розробки стратегії сталого розвитку України: Монографія / Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, Інститут географії НАН України, Інститут проблем природокористування та екології НАН України. – Одеса, 2012. – 714 с.
3. Сталий людський розвиток: забезпечення справедливості: Національна доповідь / кер. авт. колективу Е.М. Лібанова / Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи. – Умань: Візаві, 2012. – 412 с.
4. Стан виконання в Україні положень «Порядку денного на ХХІ століття» (2002-2012) / За ред. Руденко Л.Г. – К.: Академперіодика, 2014. – 359 с. 4. Оцінка стану виконання підсумкових документів Всесвітнього саміту зі сталого розвитку (Йоганнесбург, 2002) в Україні / Руденко Л.Г., Білявський Г.О., Горленко І.О. та ін. – К.: Академперіодика, 2004. – 208 с.
5. Лісовський С.А. Основи сталого (збалансованого) економічного, соціального, екологічного розвитку. – Житомир: Полісся, 2007. – 108 с.
6. Лісовський С.А. Суспільство і природа: баланс інтересів на теренах України. – К.: Інститут географії НАН України, 2009. – 300 с.
7. Марушевський Г.Б. Етика збалансованого розвитку. – К.: Центр екологічної освіти та інформації, 2008. – 400 с.
8. Оцінка виконання Планів дій Європейської політики сусідства. Виконання Плану дій Україна-ЄС: довідник та сталий розвиток. Під ред. Н. Андрусевич. – Львів. – 2009. – 104 с
9. Україна: основні тенденції взаємодії суспільства і природи у ХХ ст. (географічний аспект) / за ред. Л.Г. Руденка. – К.: Академперіодика, 2005. – 320 с.

10. Реденко Л.Г., Лісовський С.А. Роль Українських Карпат у забезпеченні сталого (збалансованого) розвитку України // Український географічний журнал. – 2009. – № 3. – С. 23-29.
11. Сталый розвиток — XXI століття: управління, технології, моделі. Дискусії 2018: колективна монографія / Національний технічний університет України – Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського, Національний університет —Києво-Могилянська академія, Інститут телекомунікацій і глобального інформаційного простору НАН України, Донецький державний університет управління, Вища економіко-гуманітарна школа / за ред. проф. Хлобистова Є.В. – Київ, 2018. – 668 с. – Електронне видання. ISBN: 978-83-63649-17-3
12. Про концепцію сталого розвитку населених пунктів: Постанова Верховної Ради України // Офіційний вісник України. – 2000. - № 1. – С. 29-40.
13. Підсумки конференції ООН зі збалансованого розвитку «Ріо + 20» // Екологічний вісник. – 2012. - № 3. – С. 2-3.
14. Методологические подходы к выбору стратегии устойчивого развития территории: В 2-х томах / А.Г. Шапарь и др.; Ин-т проблем природопользования и экологии НАН Украины. – Днепропетровск, 1996. – Том 1. -162 с.; Том 2. – 170 с.
15. Dzhaman V., Koliadynskyy P. Big Towns: Territorial-Functional Organization and Strategy of Development (the Case of Chernivtsi). – Saarbrücken: LAP LAMBERT Academic Publishing, 2015. – 226 p.
16. Джаман В.О. Регіональні системи розселення: демогеографічні аспекти. – Чернівці: Рута, 2003. – 392 с.
17. Джаман В.О. Методологічні засади дослідження відповідності систем розселення територіальній структурі суспільно-географічних комплексів // Економічна та соціальна географія: Наук. зб. – К., 2004. – Вип. 55. – С. 87- 92.
18. Джаман В.О. Міста – опорні центри територіальних систем розселення слабоурбанізованих регіонів (на матеріалах Західної України) // Науковий вісник Чернівецького університету: Зб. наук. праць. Вип. 199: Географія. – Чернівці: Рута, 2004. – С. 116-124.
19. Джаман В.О. Територіальна структура систем розселення – каркас просторової організації суспільно-географічних комплексів // Проблеми безперервної географічної освіти і картографії: Зб. наук. праць. – Вінниця: Антекс – УЛТД, 2004. – Вип. 4. – С 101-107.